

LANDBOUWVISIE ALBASSERWAARD- VIJFHEERENLANDEN 2030

ONDERNEMEN DOEN WE SAMEN

VOORWOORD

De Alblasserwaard-Vijfheerenlanden is een prachtig gebied. Al vele eeuwen speelt de landbouw hier een belangrijke rol, met name in het buitengebied. De polders tussen de dijken, vergezichten over uitgestrekte weilanden en boomgaarden en de vele oude dorpjes. Allemaal typische kenmerken van het gebied. Het is een genot om hier als agrariërs te mogen wonen, leven en werken!

Een economisch gezonde landbouw in samenhang met de omgeving en maatschappij is de basis voor de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. De ontwikkelingen in het gebied staan niet stil, zeker niet in de landbouw. De overwegend grondgebonden landbouw zal ook in de toekomst blijven groeien en ontwikkelen. Door de diversiteit aan bedrijven, ondernemers en mogelijkheden gebeurt dit op verschillende manieren. De een zoekt het in een grotere omvang of in nevenactiviteiten, de ander in het creëren van meerwaarde van producten. Bij al deze ontwikkelingsrichtingen komen we uitdagingen tegen. Hoe gaan we de komende jaren bijvoorbeeld om met vrijkomende agrarische gebouwen in het buitengebied? Hoe kunnen we de verkaveling verbeteren? En wat kunnen we als sector betekenen als het gaat om bodemdaling en klimaat?

We zijn in gesprek gegaan met onze leden en partners, zoals gemeenten, waterschap, zuivelindustrie, natuurorganisaties, Rabobank en andere gebiedspartijen. Zo zijn we gekomen tot een aantal ambities en doelen die belangrijk zijn voor een verantwoorde, transparante en toekomstbestendige agrarische sector in 2030. Als grootste beheerder van de groene ruimte zijn we een onmisbare schakel in ruimtelijke ontwikkelingen, energietransitie en bodem- en waterbeheer. We hebben elkaar de komende jaren nodig om de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden te blijven ontwikkelen. Zo houden we toekomstperspectief, ook voor de komende generaties. Deze visie is daarbij een richtingwijzer voor de toekomst.

Ik hoop dat wij, agrariërs en gebiedspartners, met z'n alle kunnen zeggen: "We zijn trots op de landbouw in ons gebied."

Gerrit de Jong
Voorzitter LTO Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

LANDBOUW IN DE ALBLASSERWAARD-VIJFHEERENLANDEN

De Alblasserwaard-Vijfheerenlanden is bij uitstek een agrarisch gebied met een typisch cultuurlandschap. Onze boeren verzorgen hier ruim 23.500 hectare grond. Dat is ruim 70% van het grondgebied in de regio. Hun doen en laten bepaalt voor veel burgers die in en om dit agrarische cultuurlandschap wonen, werken, verblijven en recreëren, de dagelijkse omgeving.

Alblasserwaard-Vijfheerenlanden is een echt zuivelgebied. De combinatie van voldoende neerslag, vruchtbare veengrond en goede verkaveling maken het een aantrekkelijk gebied voor de melkveehouderij. Niet voor niks komt maar liefst 30% van de melk die in Zuid-Holland geproduceerd wordt uit deze regio. Maar het gebied bestaat uit meer dan alleen koeien. Zo leent de zandige bodem in Vijfheerenlanden zich goed voor de fruitteelt. Op bescheiden schaal komen intensieve veehouderijbedrijven en akkerbouwbedrijven in het gebied voor. Al deze sectoren samen zorgen voor een diversiteit aan ondernemers en bedrijven in het gebied.

VOORUITBLIK NAAR 2030

Het percentage bedrijven met een opvolger (>50 jaar) ligt in de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden met 44% (2016) hoog in verhouding tot het landelijk gemiddelde (38%). Dit geeft aan dat jonge ondernemers mogelijkheden en kansen zien om in dit gebied een agrarisch bedrijf verder te ontwikkelen. Waar de afgelopen jaren de focus lag op het produceren van meer voedsel zal de komende jaren de aandacht meer verschuiven naar technologische vernieuwing, gesloten kringlopen en samenwerking in de keten. Het toekomstperspectief voor de agrarische sector luidt: "Beter produceren met minder energie, minder grondstoffen en minder emissies". De komende jaren komen er veel vraagstukken en opgaven op het buitengebied af rondom de thema's water, klimaat en energie. In 2030 benut de sector haar kernkwaliteiten zoals ondernemerschap daarbij als kracht. Met behulp van nieuwe technologieën, kennis en passie streven we naar een **VERANTWOORDE, TRANSPARANTE** en **TOEKOMSTBESTENDIGE** agrarische sector.

ALBLASSERWAARD VIJFHEERENLANDEN

696 LAND- EN TUINBOUWBEDRIJVEN

- 65% melkveebedrijven
- 15% paardenhouderijen
- 10% fruitteelt
- 6% intensieve veehouderij
- 3% akkerbouwbedrijven

23.642 HECTARE GROND

In gebruik als grasland, voor het telen van groente en fruit voor humane consumptie of voor het telen van mais als veevoer.

CULTUURLANDSCHAP

Typische kenmerken voor de regio: veenweidelandschap, molens, boomgaarden en grienden.

KERNKWALITEITEN

Ondernemerschap, economische mogelijkheden, familiebedrijven en rentmeesterschap staan centraal.

GROOTSTE MELKPLAS ZH

30% van de melk die in Zuid-Holland wordt geproduceerd komt uit deze regio.

TOEKOMSTPERSPECTIEF

Beter produceren met minder energie, minder grondstoffen en minder emissies

LANDBOUW EN LANDSCHAP

Het landschap is een onderdeel van de leefomgeving van boeren en burgers. Boeren beheren een groot deel van deze buitenruimte. Alleen een gezonde landbouwsector kan deze taak voor zijn rekening blijven nemen.

ONTWIKKELINGSRUIMTE

Naar 2030 toe zal uitbreiding van agrarische bedrijven de belangrijkste ontwikkeling zijn. Veehouders hebben veel geïnvesteerd in nieuwe en grotere stallen voor uitbreiding van hun veestapel of meer ruimte per dier. Fruittelers en akkerbouwers investeren juist in gebouwen voor opslag en techniek. Ook de variatie van bedrijven zal in belangrijke mate toenemen. Zo zal er een groep ondernemers zijn die hun bedrijf verbreden met bijvoorbeeld natuurbeheer, recreatie, zorg, educatie of directe verkoop van (streek)producten. Uitbreiding en ontwikkeling van het bedrijf vraagt vaak om een groter bouwblok en een goede inrichting daarvan. Op die manier kunnen gebouwen beter ten opzichte van elkaar gesitueerd worden en is er ruimte voor zichtlijnen. Dit stelt eisen aan de vormgeving van gebouwen en aan de landschappelijke inpassing. De agrarisch ondernemer is bereid aan deze eisen te voldoen, als hij in ruil daarvoor ontwikkelingsruimte krijgt. De ondernemer biedt kwaliteit; de gemeente ruimte.

WEIDEGANG EN GRONDGEBONDEN MELKVEEHOUDERIJ

De koe in de wei is een beeld dat de Nederlander waardeert aan zijn landschap en is daarmee een belangrijke ambassadeur van de agrarische sector. Naarmate de verkaveling beter is geregeld, is het voor veehouders gemakkelijker om de maatschappelijke gewenste weidegang op niveau te houden.

Ondernemers werken naar een toekomstbestendige sector door middel van het sluiten van kringlopen op het gebied van voer en mest en streven naar grondgebondenheid. Gras van eigen grond is

hierin de basis voor elk melkveebedrijf. Het realiseren van een voldoende grote huiskavel vormt hierbij een belangrijke bouwsteen. Het stoppen van bedrijven, en daarmee de uitbreiding van andere bedrijven, heeft tot een versnippering van agrarische percelen gezorgd. Een integrale kavelruil is een effectieve methode om de agrarische structuur te verbeteren. Daarnaast vullen boeren hiermee ook andere (maatschappelijke) doelen in, zoals minder transportkilometers en een betere verkeersveiligheid.

VRIJKOMENDE AGRARISCHE BEBOUWING

Naar verwachting stoppen de komende 10 jaar tientallen bedrijven. Dit betekent dat er in het buitengebied woningen en bedrijfsgronden vrijkomen. Het behoud van een agrarische bestemming buiten de lintbebouwing is hierin wenselijk om het agrarische karakter van het gebied te behouden. Naar verwachting worden bedrijfsgronden voornamelijk overgenomen door boeren die hun bedrijf willen voortzetten. Voor de vrijgekomen agrarische bebouwing (VAB's) moet beleid worden ontwikkeld om verpaupering en misbruik te voorkomen. Ook liggen er kansen voor nevenactiviteiten die bijdragen aan het leefbaar houden van het platteland. Hierdoor zijn mooie crossovers te maken tussen bijvoorbeeld landbouw, recreatie en horeca. Deze activiteiten moeten passen bij de omgeving en niet in conflict zijn met de ontwikkelingsmogelijkheden van de agrarische sector.

LANDSCHAPSBEHEER

De kracht van het buitengebied is het open landschap. Boeren beheren een groot deel van de ruimte en ook een deel van de natuur. Via het Agrarisch Collectief Alblasserwaard-Vijfheerlanden doet een derde deel van de boeren mee aan agrarisch natuurbeheer. Bijvoorbeeld in de

vorm van weidevogelbeheer, botanische randen of perceelsbeheer. Studiegroepen en excursies zorgen voor een praktische insteek, waardoor het draagvlak onder ondernemers groot is. We streven naar een uitbreiding van het beheer en daarmee ook naar een toename van het aantal weidevogels in het gebied. In 2030 staat tegenover deze diensten een toereikende vergoeding die niet alleen afhankelijk is van overheidsmiddelen.

HUISVESTING

De fruitteeltsector biedt veel werkgelegenheid in de oogstperiode. Er is steeds meer inzet van groepen buitenlandse werknemers. Huisvesting voor deze groepen moet op een goede manier geregeld zijn. Dit wil zeggen kwalitatieve woningen waar veiligheid voorop staat. Bestemmingplannen moeten daarom ruimte bieden om faciliteiten op of nabij het fruitteeltbedrijf te creëren.

VOOR DE KOMENDE JAREN ZIJN DE **AMBITIES:**

- Voldoende ontwikkelingsruimte
- Behoud van oppervlakte volwaardige landbouwgrond
- Kavelruil voor een agrarische structuurverbetering
- Uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer

BODEM EN WATER

Het beschikbaar hebben van zoet water en een gezonde bodem is voor de landbouw van levensbelang. We willen naar een agrarische sector die nog duurzamer is; die schoon produceert en de emissies tot een minimum terugbrengt.

WATERSYSTEEM

Hevige regenbuien in korte periodes en langere periodes van droogte komen vaker voor. Het huidige watersysteem wordt op de proef gesteld en kan de aan- en afvoer van water niet altijd goed reguleren. Voldoende waterafvoer en waterbuffers, worden daarom in de toekomst alleen maar belangrijker. Op het juiste moment de watergangen onderhouden helpt voor een goede doorstroming van het water. Beschikbaarheid van voldoende zoet water op het juiste moment en van de juiste kwaliteit, zijn de uitgangspunten voor een goed watersysteem. Dit vraagt om maatwerk, want bodemeigenschappen zijn verschillend per gebied.

BODEMKWALITEIT

Om de bodem vruchtbaar te houden is organische stof nodig. Het organische stof gehalte in de bodem van de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden is relatief hoog. Dit is gunstig voor de bewerkbaarheid van de bodem, het opslaan en vasthouden van water, het binden van CO₂ en het verhogen van de beschikbaarheid van voedingsstoffen. De bodemvruchtbaarheid moet echter wel behouden blijven waarbij voorkomen moet worden dat de bodem uitgeput raakt. Het gebruik van groenbemesters in combinatie met voldoende aanvoer van mineralen en organische stof draagt hieraan bij. Bodemkwaliteit hangt ook samen met bodemverdichting. Een sluimerend fenomeen wat geleidelijk ontstaat. Minder intensief berijden, machinekeuze, bandenkeuze, lage bandenspanning en moment van bemesten zijn belangrijke aspecten om bodemverdichting te voorkomen.

WATERKWALITEIT

De laatste jaren is er hard gewerkt aan een betere kwaliteit van het water. Denk aan het reduceren van ammoniak, gewasbeschermingsmiddelen, antibioticumgebruik en CO₂. Nieuwe technologieën en innovaties helpen ons daarbij, maar denk ook aan maatregelen om erfafspoeling te voorkomen. Door het schoon houden van het erf verminderen we emissieroutes van bestrijdingsmiddelen, mest en voerresten naar het oppervlaktewater. Hierdoor werken we aan een betere waterkwaliteit.

BODEMDALING

Bodemdaling zorgt in de Alblasserwaard- Vijfheerenlanden voor (steeds) grote(re) uitdagingen. De mate waarin de bodem daalt varieert per gebied. Ook zijn de gevolgen en de kosten van bodemdaling in het stedelijk gebied tientallen malen groter dan in het landelijk gebied. Er is geen eenduidige oplossing voor deze uitdagingen, omdat de oorzaken verschillen. De aanpak van bodemdaling vraagt om een gebiedsspecifieke aanpak waarbij maatwerk noodzakelijk is. Dit kunnen en willen wij niet alleen. Bodemdaling is een breed maatschappelijk vraagstuk dus hierbij is ook de hulp en inzet nodig van overheden, kennispartijen, bedrijfsleven en de maatschappij. We zetten in op onderzoek en innovatie, zoals (vormen van) onderwaterdrainage en peilgestuurde drainage. De techniek heeft bewezen dat bodemdaling in veenweidegebieden hiermee gehalveerd kan worden en de nutriëntenuitstoot en CO₂-emissie uit veen beperkt worden. Diverse projecten zijn reeds gestart, maar uiteindelijk moeten we naar grootschalige aanleg van onderwaterdrainage of peilgestuurde drainage. Hierbij zijn overheidsbijdragen in de investeringskosten noodzakelijk. Daarnaast moet ook de waterschappen de regie op zich nemen om projecten verder uit te rollen.

VOOR DE KOMENDE JAREN ZIJN DE **AMBITIES:**

- Robuust, veerkrachtig en toekomstbestendig watersysteem met behoud van zoet water
- Efficiënter en zuiniger omgaan met water
- Meer maatwerk per gebied
- Maatschappelijk verantwoord produceren: minder kunstmest en meer organische mest
- Inzet op voorkomen van bodemverdichting
- Inzet op onderzoek en innovatie, zoals onderwaterdrainage en peilgestuurde drainage

DUURZAME ENERGIE

De agrarische sector wekt in Nederland al 50% van alle duurzame energie op. Van energiegebruiker naar energieleverancier. Boeren willen en kunnen dan ook een substantiële bijdrage leveren aan de doelstelling van de Ablasserwaard-Vijfheerenlanden: In 2050 energieneutraal zijn.

UITGANGSPUNTEN

We zien dat gemeenten en landelijke overheid (subsidies) vol inzetten op een energietransitie, de ambitieniveaus zijn hoog. Steeds vaker worden boeren in dat kader benaderd voor de realisatie van zonneparken en windmolens. Een zuinig en zorgvuldig gebruik van landbouwgrond is essentieel. Naast de opgaven voor energie werken we ook aan CO2-opslag en het behoud van de open polders. Daarom hanteren we de volgende uitgangspunten voor duurzame energie:

- Benut lege (stal)daken voor zonnepanelen;
- Biedt mogelijkheden voor (kleine) windmolens van 15 meter;
- Wees zuinig zijn met landbouwgrond waar goede omstandigheden heersen voor primaire productie;
- Ga voor bedrijfsgerichte verduurzaming: energie opwekken dat past bij het bedrijf, omgeving en maatschappelijk geaccepteerd wordt.

ENERGIEBESPARING

Veel ondernemers hebben al maatregelen genomen om energie te besparen. Bijvoorbeeld door hergebruik van restwarmte bij het koelen van de melk. Deze lijn zetten we door, door te investeren in zuiniger productiemiddelen waaronder machines, koeling, verwarming en verlichting.

OPSLAG EN TRANSPORT

Vraag en aanbod van duurzame energie fluctueert, waardoor opslag en transport van energie een steeds belangrijker aandachtspunt wordt. Daarnaast gaan de ontwikkelingen met accu's en andere slimme energiesystemen snel. Hier is een goed energienet voor nodig dat klaar is voor een toekomst gericht op duurzame energiebronnen.

SAMENWERKING

Om (grotere) stappen te maken richting het opwekken van duurzame energie is meer samenwerking nodig tussen (agrarische) bedrijven en overheden. Denk aan het energie opwekken voor elkaar en het gezamenlijk investeren in nieuwe vormen van duurzame energie.

VOOR DE KOMENDE
JAREN ZIJN DE

AMBITIES:

- Energieneutrale bedrijven én opwekken voor de omgeving
- Ruimte in bestemmingsplannen voor opwekken en opslaan energie
- Stimuleren van samenwerking tussen (agrarische) bedrijven, overheden en netbeheerders

NOORD

INFRASTRUCTUUR

Het belang van een goede (digitale) infrastructuur en ontsluiting nemen in de toekomst alleen maar toe door meer productie, het vermarkten van eigen producten en recreatiemogelijkheden.

BEREIKBAARHEID EN VEILIGHEID

Iedereen moet op een veilige en doeltreffende manier op de plaats van bestemming kunnen komen. Hierbij gaat het niet alleen om auto- en vrachtverkeer, maar ook om fiets- en landbouwverkeer en voetgangers. Door een toename van het verkeer neemt de druk op de wegen toe en daarmee ook een goede ontsluiting van het gebied. Op veel plekken in het gebied is de infrastructuur niet optimaal voor moderne agrarische bedrijven. De smalle polderwegen zijn nauwelijks berekend op landbouwverkeer en vrachtverkeer zoals het melktransport. Om bedrijven bereikbaar en dus levensvatbaar te houden, moet een goede doorstroming van het (landbouw)verkeer gewaarborgd zijn. Mogelijkheden hiervoor zijn bijvoorbeeld pilots met landbouwverkeer op N-wegen.

Daarnaast zien we onszelf als belangrijke gesprekspartner als het gaat om onderhoud of inrichting van de wegen.

DIGITALE INFRASTRUCTUUR

We hoeven maar om ons heen te kijken om te weten dat data de toekomst heeft. Dit geldt ook voor de landbouw. Denk aan een goede digitale communicatie met afnemers en leveranciers, automatische melkinstallaties en de toename van het verzamelen van (big) data. Deze ontwikkelingen mogen niet blijven steken wegens gebrek aan een goede digitale infrastructuur. Het netwerk moet toereikend zijn voor de technologie van morgen. Dit houdt in een stabiele en snelle internetverbinding door bijvoorbeeld glasvezel voor iedereen in het buitengebied.

VOOR DE KOMENDE
JAREN ZIJN DE

AMBITIES:

- Meer bewustwording in omgang met landbouwvoertuigen bij boeren en omgeving door het geven van voorlichting
- Goede digitale infrastructuur voor heel het buitengebied

OMGEVING

Het werk van boeren staat ten dienste van mensen. Alleen daarom al, staan we midden in de maatschappij. Zeker in de plattelandsgemeenten leeft al het bewustzijn dat we, boer en omgeving, het samen moeten doen.

MIDDEN IN DE MAATSCHAPPIJ

‘Doen waar je goed in bent en laten zien wat je doet.’ Aan je directe buren, maar ook andere burgers, stakeholders en politici die over je (kunnen) beslissen. De agrarische sector heeft alleen toekomst als er waardering en vertrouwen is van de mensen om ons heen. Het blijven verbinden met de maatschappij blijft van belang. We zijn als sector sterk bepalend voor het landschap en er wordt door veel verschillende partijen meegekeken met onze bedrijfsvoering. Aan de ene kant ontstaan initiatieven waarbij de burger de boer op gaat, zoals opendagen en fietstochten. Aan de andere kant komt de boer letterlijk bij de burger op het bord door het aanbod van regionale producten. Ook in de toekomst zetten we deze activiteiten voort. De komende jaren zien we voor onszelf een belangrijke rol weggelegd in het uitdragen van reële beelden en verhalen uit de sector. We zetten in op een betere zichtbaarheid door bijvoorbeeld het geven van educatielessen en inzet van diverse (sociale) mediakanalen.

MULTIFUNCTIONELE LANDBOUW

Enkele decennia geleden begon het met een enkele boer die ‘er even iets bij deed’, inmiddels heeft multifunctionele landbouw zich ontwikkeld tot een bedrijfsvorm die ertoe doet. Het palet is divers: van zorgboerderij tot boerderijwinkel, agrarische kinderopvang of bed & breakfast. Dichtbij de Randstad en een verwachte aantrekkende economie bieden kansen voor deze bedrijfsvormen. De activiteiten moeten een aanvulling zijn op het gebied, geen opvulling. Belangrijk uitgangspunt is daarbij dat verbredingsactiviteiten op bedrijven moeten ontstaan vanuit het ondernemerschap en niet vanuit (economische) noodzaak.

VOOR DE KOMENDE JAREN ZIJN DE **AMBITIES:**

- Positief impuls geven aan de beeldvorming over de agrarische sector
- Leefbaar platteland door diversiteit bedrijven en activiteiten

ONZE 6 KERNPUNTEN

Dit zijn de kernpunten van de ambities en doelen van landbouw in de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden voor de komende jaren.

1. RUIMTE OM TE KUNNEN ONDERNEMEN

Alle agrarische bedrijven moeten de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen. Gangbaar of biologisch, groot of klein, extensieve of intensieve veehouderij, met of zonder verbreding. Deze diversiteit versterkt het gebied.

2. BEHOUD VAN OPPERVLAKTE LANDBOUWGROND

Het behoud van het landbouw-areaal is nodig voor een vitale agrarische sector. Voldoende areaal biedt perspectief vormt ook de basis voor de grondgebonden melkveehouderij.

3. BEHOUD VAN VOLDOENDE SCHOON EN ZOET WATER

De beschikbaarheid van water is voor de landbouw van levensbelang; voldoende water dus, niet te veel, op het juiste moment en van de juiste kwaliteit.

4. LANDBOUW DRAAGT BIJ AAN ENERGIEDOELSTELLING

De landbouw levert haar bijdrage om energieneutraal te worden. Met energiebesparing, zon- en windenergie.

5. GOEDE BEREIKBAARHEID EN VEILIGHEID OP DE WEG

Om bedrijven bereikbaar en dus levensvatbaar te houden, moet een goede doorstroming van het (landbouw)verkeer gewaarborgd zijn. Veiligheid voor alle weggebruikers staat hierin voor op.

6. MIDDEN IN DE MAATSCHAPPIJ

Laten zien wat we doen aan de mensen om ons heen. Op die manier behouden we ons bestaansrecht in dit gebied.

Voor het verwezenlijken van bovenstaande 6 kernpunten willen wij graag de dialoog aangaan met overheden en andere partijen in de samenleving.

LTO Alblasserwaard-Vijfheerenlanden

T 088 - 888 66 66

E k.j.rietveld@planet.nl

I www.ltonoord.nl/afdeling/alblasserwaard-vijfheerenlanden

Februari, 2019

ONDERNEMEN DOEN WE SAMEN